

Budjettiosaston mies

Eero Tuomainen

Jarkko Vesikansa,
Laman taittäjä: Raimo Sailas ja kolme taluskriisiä,
Otava 2016, 521 sivua.

Raimo Sailas syntyi 1945, jolloin Suomen bruttokansantuote lähti 45 vuotta kestäneeseen hurjaan kasvuun. Kasvun katkaisi ”Suuri lama” kohta sen jälkeen, kun Sailas oli nimitetty budjettipäälliköksi. Tämä ei ole kausaaliketju eikä koko tarina.

VTT Jarkko Vesikansa on toimittaja ja tutkija, joka on tuntenut Sailaksen pukumiehenä 20 vuoden ajan. Hän on haastatellut Sailasta parikymmentä kertaa, saanut käyttöönsä tämän arkistot, haastatellut joukon aikalaisia ja perehtynyt siihen, mitä Sailaksesta on julkisessa sanassa kerrottu. Vahvana tukena ovat olleet myös viime vuosina ilmestyneet valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin tarinat. Sailas on tutustunut aineistoon perusteellisesti ja pitänyt käsikirjoitusta hyvänä. Päävastuu sisällöstä on kirjoittajalla ja ymmärtämyksestä lukijalla, kuten aina.

Kirja etenee enimmäkseen kronologisesti. Ensimmäiset sata sivua ovat lapsuutta ja nuoruutta. Sailaksen budjettityöt alkoivat syksyllä 1971 ja jatkuivat vuoteen 2013. Kirjan otsikon

taluskriisit osuvat vuosiin 1975–1977, 1991–1993 ja 2008–2013. Taloustutkijat ovat selvittäneet kriisien syyt ja seuraukset varsin perusteellisesti, mutta Sailas onnistuu omilla merkinnöillään, muistikuvillaan ja tuntemuksillaan elävöittämään ajankuvan.

Miten Sailaksesta tuli Sailas? Mikä mies hän oikein oli? Miten hänen ajattelunsa muovautui? Mitä Sailas ajatteli muista politiikan toimijoista? Kenen joukoissa Sailas seisoi? Näihin kysymyksiin ja lukuisiin muihinkin kirja hakee vastauksia. Se onnistuu 500 sivulla aika hyvin. Terävämpi, ehkä parempi, olisi tullut 300 sivulla.

Sailas on ahkera, analyyttinen, arrogantti, asiallinen, ay-kriittinen ja ties mitä, mikä sopii tekijämiehelle kaikkiin suhdanteisiin. Lisäksi hän on suosittu ja arvostettu. Vuonna 1989 hän on ”kiistaton vallankäyttäjä”. Vuonna 1993 hän on jo ”maanlaajuisesti tunnettu kaikkien leikkausten isä”. Vuonna 1999 hänestä tulee ”valtakunnan viisain mies”.

VTL Eero Tuomainen (eero.tuomainen@elisanet.fi) on vanha ekonomisti ja toiminut talousneuvostossa ja talouspoliittisen ministerivaliokunnan pysyvänä asiantuntijana pitkän ajan.

Suomen julkiset menot kasvoivat 1971–2013 muutamasta miljardista 120 miljardiin. Lukija voi yrittää kuvitella, miten menot olisivat kasvaneet ilman Sailasta, tai miten supistuneet, jos Sailas olisi kaikissa leikkauspuuhissa saanut tahtonsa läpi. Kuvitelmilla voi luoda talouspolitiikan vaihtoehtoja. Sailaksen mielestä yksi riittää, jos se on hänen.

Eurooppalaisissa mittapuissa Sailas on virkamieheksi harvinainen ilmiö. Hän tuntee väkeä presidentistä paimenpoikaan ja on kulkenut maata ristiin rastiin ja vierailnut useammassa kunnassa

kuin mitä niitä nykyisin on. Hän panee presidenttejä, ministereitä ja kansanedustajia arvojärjestykseen ikiomilla mittareillaan. Hän leimaa ja lajittelee sekä töräyttelee julkisuuteen lausumia, joita kukaan ei ole ymmärtänyt edes kysyä. Hän laatii virkamiehenä poliittisia ohjelmia, mihin vallankäyttöön oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies ei puutu, vaikka valtakunnan ykköslehti asiaa ihmettelee.

Kirja huipentuu kysymyksenasetteluun, mistä löydämme uuden Sailaksen, joka asettuu johtoon? Ja onko ”syvä valtio” kansakuntamme pelastus? □